

Problémy hospodářské a měnové unie způsobené nebo zvýrazněné globální krizí

Ing. Petr Zahradník, MSc.

EU Office České spořitelny, New York University,
EuroTeam při Evropské komisi,
člen Národní ekonomické rady vlády (NERV)

Vědeckopopularizační seminář

Společná evropská měna, ekonomický růst a sociální soudržnost

Brno, 12. listopadu 2010

Tento seminář je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jaký je klíčový smysl této úvahy ?

- Obnovení fiskální disciplíny v EU ?
- Posílení akceschopnosti EU jako celku ?
- Odolnost vůči globálním vlivům ?
- Posílení konkurenceschopnosti a ekonomického ozdravení EU ?
- Posílení ekonomické propojenosti v rámci EU samé ?

- Všechny tyto otázky jsou plně legitimní a případná odpověď na ně nám napoví, zda pro ucelenou hospodářskou unifikaci je nutnou podmínkou i unifikace politická (a pokud ano, v jaké podobě – společné ?; harmonizované ?; koordinované)

Obnovení fiskální disciplíny

- Krátkodobě patrně nejvýznamnější rozměr této úvahy;
- Akutní potřeba obnovení fiskální disciplíny, jinak je silně ohrožen proces následného ekonomického oživování i důvěryhodnost ekonomiky EU jako celku (byť stále dochází k silné diferenciaci mezi problémovými zeměmi a zbytkem EU);
- Potřeba „zpoplatnění“ „černých pasažérů“

Obnovení fiskální disciplíny (deficit k HDP; %)

	2007	2009	2010 odhad
EU-27	-0,8	-6,8	-7,2
EU-16	-0,6	-6,3	-6,6
CZ	-0,7	-5,9	-5,7
GR	-5,1	-13,6	-9,3
UK	-2,8	-11,5	-12,0
EE	+2,6	-1,7	-2,4

Obnovení fiskální disciplíny (dluh k HDP; %)

	2007	2009	2010 odhad
EU-27	58,8	73,6	79,6 ↑
EU-16	66,0	78,7	84,7 ↑
CZ	29,0	35,4	39,8 ↑
GR	95,7	115,1	124,9 ↑
UK	44,7	68,1	79,1 ↑
EE	3,8	7,2	9,6 ↑

Posílení akceschopnosti EU jako celku

- Existují „**nová témata**“, na nichž by se měla EU shodnout (bez ohledu na odlišnost názorů mezi členskými státy v jiných oblastech) v souvislosti s globální soutěží – nový typ veřejné služby, zajišťovaný z úrovně EU ?
- Energetika, životní prostředí, trans-evropská mobilita, sociální problémy a jejich transfer z jedné členské země do druhé ?
- Potřeba dokázat a přesvědčit, že právě řešení těchto témat je pro homogenitu Evropy důležitější řešit společně, než prostřednictvím izolovaných a nekoordinovaných akcí jednotlivých členských států

Odolnost vůči globálním vlivům

- Schopnost vstřebávat ekonomické, sociální a kulturní impulsy přicházející z prostředí globální společnosti;
- Aktivní participace na klíčových aktivitách mimo EU (investiční aktivity v dlouhodobě prosperujících teritoriích – Čína, Indie, jihovýchodní Asie, Blízký Východ, Brazílie)

Posílení konkurenceschopnosti a ekonomického ozdravení EU

– Krátkodobě: sada stimulačních a ozdravných balíčků

I zde se projevila odlišnost ekonomických situací a následně aplikovaných fiskálních politik v rámci EU (celkem EU-27 – objem stimulačních opatření 1,1% HDP v roce 2009 a 0,7% v roce 2010, nejvíce Španělsko (2,3%), Rakousko (1,8%), Finsko (1,7%); Česká republika 1,0%; rozdílný přístup k opatřením na příjmové i výdajové straně; sedm zemí EU nepřijalo žádná opatření

– Dlouhodobě: strategický koncept – EU 2020 Strategy

EU 2020 Strategy

- EU 2020: v současnosti základní diskutovaný dlouhodobý strategický rámec EU v horizontu roku 2020;
- Ambicí je nahradit s rozpaky přijímaný (nicméně, domnívám se že užitečný, byť nenaplněný) dokument Lisabonské strategie rozvoje konkurenceschopnosti EU z roku 2000, prošlý zásadní revizí v roce 2005;
- EU 2020 v sobě obsahuje nejen nenaplněné a nedovršené úkoly Lisabonské strategie, ale i skutečnosti nové (zejména dopady a východiska z ekonomické a finanční krize);
- Jako zásadní strategický dokument ekonomického rozvoje bude EU 2020 mít rovněž zásadní determinující efekt na budoucí podobu Kohezní politiky EU po roce 2013

EU 2020 Strategy

- Krize nejen zkomplikovala ekonomickou výkonnost EU, výrazně zvýšila nezaměstnanost a bezprecedentně zhoršila vývoj veřejných financí, ale současně přinesla řadu nových témat, potenciálně využitelných i pro zacílení budoucí Kohezní politiky EU po roce 2013;
- „New approach“ – nový přístup; překonávání ekonomické krize vnímáno jako příležitost naplňování nových rozvojových výzev EU – silnější naplnění znalostního potenciálu; silněji respektovat pohled ochrany životního prostředí a ekologie;
- Klíčová slova: znalosti, inovace, šetrné a efektivní využívání přírodních zdrojů;
- Očekávané efekty a dopady: především tvorba nových pracovních míst, využití intenzivních faktorů růstu před mnohdy stále dominujícími extenzivními;
- Rizika nenaplnění: setrvale nízký růst a stagnace, kdy by ekonomika EU dále ztratila krok jak vůči USA (z pohledu vyspělosti), tak i Číně a dalším asijským, teritoriím (z pohledu dynamiky);
- Strategie priorit: pozornost hospodářsko-politických nástrojů a opatření by neměla být rozměňována do nepřehledného množství podporovaných oblastí, ale zaměřena na nevelký počet těch, jež mají reálnou šanci přinést nejlepší výsledky; úsilí o efektivní symbiózu nástrojů a opatření na národní a unijní úrovni

EU 2020 Strategy

- Klíčové omezení: veřejné finance (navržená opatření se budou muset obejít bez velkorysých rozpočtových injekcí a spoléhat se na výraznou omezenost veřejných zdrojů);
- Potřeba: dostat deficit veřejného sektoru zpět pod kontrolu; poté: provedení zásadní reformy struktury veřejných výdajů a zavedení účinných preventivních, ex-ante působících opatření (viz nynější diskuse o Evropské měnovém fondu); není doporučováno omezení výdajů na vzdělávání a výzkum;
- Orientace podpor a incentivů: šetrné nakládání s energetickými zdroji, přírodou a surovinami; přispět k řešení problémů demografického a sociálního charakteru formou podpory zaměstnanosti

EU 2020 Strategy

- 1. Determinace ekonomického růstu prostřednictvím znalostních a inovačních faktorů;
- 2. Vstřícnost vůči občanskému začleňování a averze vůči jakýmkoliv formám diskriminace a bariérám tomuto procesu;
- 3. Konkurenceschopnější, propojenější a ekologičtější ekonomický systém a aktivity
- Je předpokládáno, že pro každý členský stát EU by mělo být výhodnější sdílet naplňování těchto priorit společně a koordinovaně, než by se je snažil vyřešit sám svými omezenými silami

EU 2020 Strategy – 1. PRIORITA

- **Vzdělávání** – všechny vzdělávací úrovně
- **Výzkum** – Evropský výzkumný prostor – vzájemně propojená výzkumná komunita s velkým prostorem pro partnerství (PPP)
- **Inovace** – zlepšení atraktivnosti rámcových podmínek a přístupu k finančním zdrojům
- **Kreativita** – potřeba účinné a funkční ochrany práv duševního vlastnictví
- **Digitální hospodářství** – kvalitativní proměna jak produktivních činností, tak i „výkonu“ demokracie (nejen elektronické volby, ale diskuse, analýzy apod.)
- Potřeba obsahového rozšíření Jednotného vnitřního trhu – o volný pohyb znalostí, výzkumných, vývojových a technologických poznatků v rámci EU

EU 2020 Strategy – 2. PRIORITA

- Potřeba reagovat na významné změny v podobě a struktuře trhu práce – flexicurity;
- Dosažení stavu, kdy je celoživotní učení a profesní trénink považován za samozřejmost;
- Další posílení pracovní mobility, která je v EU průměrně přeshraničně stále velice nízká

EU 2020 Strategy – 3. PRIORITA

- Potřeba řešení problému dostupnosti a cenové úrovně nejčastěji využívaných energetických zdrojů – ekologizace hospodářství;
- To ovlivní proces korporátní restrukturalizace, rozvoje dopravní, komunikační a energetické infrastruktury a jejich vzájemné propojenosti (GALILEO, GMES, ERTMS, SESAR);
- Integrovaná průmyslová politika (řešení problému strukturálního přebytku kapacit a rozvoj kapacit kvalitativně nových; komplementarita s prostředím vytvořeným Jednotným vnitřním trhem)

Posílení ekonomické propojenosti v rámci EU samé

Logika:

1. stupeň: **Jednotný vnitřní trh**: nutný předpoklad: trhy zboží, služeb, osob a kapitálu jsou zcela pružné a uvolněné; realita: zejména trhy služeb a osob vykazují značné poruchy z pohledu funkční otevřenosti
2. stupeň: **Prostředí společné měny a sblíženého ekonomického prostředí**: za předpokladu, že JVT funguje řádně, existence národních měn se stává při vysoké míře ekonomické propojenosti zbytnou překážkou a vytváří se tlak na měnové sjednocení (spontánní versus řízené); dojde-li k zahájení měnového sjednocování, určitá forma koordinace hospodářských politik je nezbytná (společná měnová politika, kohezní politika, kultivace JVT)
3. stupeň: **Fiskální koordinace a součinnost**: dojde-li ke sblížení ekonomických parametrů v rámci Unie a funguje-li JVT bez poruch a je-li jeho potenciál naplňován (což asi není reflexe současnosti, ale spíše zbožné přání), přichází na řadu i potřeba fiskální koordinace pravidel a parametrů

European Economic Governance

- Ucelený a koherentní balík zásadních reforem (30.6.2010); Evropský semestr hospodářsko-politické koordinace: posílení Paktu stability a růstu (silnější zaměření na dluh a udržitelnost; kontrola makroekonomických nerovnováh; včetně odlišností v konkurenceschopnosti, zajištění efektivní kontroly strukturálních reforem)
- Sankční a incentivní rozměr (dotkne se i možností čerpání v rámci Kohezní politiky EU)

Fiskální koordinace a součinnost

– **Možné a představitelné formy:**

- Vymezení a dodržování pravidel fiskální disciplíny ex-post (závazky pro dosažení maximálně přípustné výše deficitu a dluhu k HDP, doplněné účinným sankčním mechanismem v případě prohrěšku);
- Sbližování pravidel pro formulaci daňové i výdajové politiky (harmonizace daňových sazeb i výdajových rámců);
- Koordinace ex-ante tvorby rozpočtů a rozpočtových výhledů;
- Zřízení specifické unijní autority pro výkon rozpočtového dozoru;
- Nový rozpočtový rámec a struktura rozpočtu EU přizpůsobena novým okolnostem (mezičlánek, jehož naplnění by mohlo vést ke konečnému přiblížení se vizi);
- Nová struktura rozpočtové politiky, vymezující kompetenci unijní, národní a regionální (municipální) – přizpůsobený fiskální federalismus – spíše dlouhodobá vize, než reálně představitelný koncept

Fiskální koordinace a součinnost

- **Rozpočet EU** (rok 2010 = 0,9% HDP EU; 141,5 mld. EUR)
- Výdajová struktura:
- Udržitelný růst – 45,4% (konkurenceschopnost – 10,5%, koheze – 34,9%);
- Přírodní zdroje – 42,0% (zemědělství – 31,0%, rozvoj venkova – 10,2%, životní prostředí – 0,2% !!!)
- Občanství, svoboda, bezpečnost, spravedlnost – 1,2%
- EU – globální hráč – 5,7%
- Administrativa – 5,6%

Fiskální koordinace a součinnost

– Rozpočet EU

– Příjmová struktura:

– Jednotná sazba vztažená na HDP
členských zemí – 76%

– Cla a dávky z cukru – 12%

– Výnos z vybrané DPH – 11%

– Ostatní – 1%

Fiskální koordinace a součinnost

- Veřejná služba v jednotlivých členských státech EU – národní rozpočty – průměr

	2000	2005	2007	2009	2010
Výdaje/ HDP	44,8	46,8	45,7	50,7	51,0
Příjmy/ HDP	45,4	44,4	44,9	43,9	43,8

Děkuji Vám za pozornost !!!

pzahradnik@csas.cz